

РЕЦЕНЗИЯ

от Професор Радка Иванова Масалджиева, дм
Медицински университет – Пловдив,
Катедра „Управление на здравните грижи“

За дисертационен труд за присъждане на образователната и науч-
на степен 'доктор'

**професионално направление 3.2. Психология (Психология на
здравето)**

докторска програма по Психология на здравето

Автор: *Виктория Венциславова Евлогиева*

Форма на докторантурата: редовна

Катедра: *„ОБЩА, ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА, РАЗВИТИЙНА И ЗДРАВНА
ПСИХОЛОГИЯ“*

Тема: *„Страх от разкриване на некомпетентността -
психологически аспекти на синдрома импостър“*

Научен ръководител: проф. д.пс.н. Соня Карабелъова

1. Общо представяне на докторанта

Виктория Евлогиева е бакалавър по психология и магистър по Клинична и консултативна психология с дипломи от Софийски университет „Св. Климент Охридски“. През 2018г. е зачислена в Докторска програма по Психология на здравето в същия университет. Работила е около 2 години в неправителствена организация, която осигурява психологическа помощ на деца и възрастни, пострадали от насилие, трафик на хора и др. и по-късно като асистент и консултант човешки ресурси. Владее английски език.

От особена важност в профила на докторанта са придобитите в следдипломно обучение базови и специализирани знания и умения за работа с голям брой оценъчни методи:

Тематично Аперцептивен Тест при функционални, личностови и други разстройства;

Минесотски многофакторен личностен въпросник 2 (MMPI – 2) и Минесотски многофакторен личностен въпросник за изследване на юноши (MMPI – A);
Въпросник за оценка на личността (NEO PI-R & NEO FFI);
Тест за оценка структурата на интелекта (IST 2000-R);
Въпросник за оценка на лоялността на работното място (Integrity Check);
Тест за оценка на лидерските решение (Leadership Judgement Indicator – LJI);
Тест за оценка на пригодността за работа на високо рискови позиции (Selector Pro) и други.

Следдипломното обучение и придобитата компетентност в сферата на психологическата оценка осигурява на докторантката знания и умения за професионален избор, прилагане и интерпретация на психологически методики, което е задължително условие за успешно осъществяване на мащабното експериментално проучване в обсъжданата дисертация.

2. Актуалност на темата на дисертационния труд

Дисертационният труд на Виктория Евлогиева разработва важна, актуална и значима тема и в работата има представени аргументи за това. Така нареченият „Феномен импостър“, който все още не е получил точно наименование на български език, се проучва от 70-те години на 20-ти век. Структурата му включва личностни, емоционални и социално-психологически аспекти с много широка гама от проявления в процеса на адаптацията на индивида. Дефинирането и изследването на конструкта „импостър“ са отворени към бъдеща изследователска работа и от направеното от Евлогиева задълбочено литературно проучване става ясно, че това е така, защото въпросите, свързани с него, са повече от дадените от изследователите отговори. Допълнителен подтик за изясняването на феномена идва и от особености на „състезателната“ съвременна реалност, в която сравнението с постиженията на значимите други е в голяма степен улеснено от все по-интензивно използвани нови технологии.

В този смисъл настоящото научно проучване, допринася за по-доброто разбиране на преживяванията и поведенията, предизвикани от натрапливия страх от некомпетентност и нейното възможно разкриване, като подпомага цялостната концептуализация на конструкта и неговата операционализация с психологически средства. Валидирането на оценъчни методи и средства за консултативна и терапевтична интервенция за хората склонни към и проявяващи импостър преживявания и поведението също е от голямо приложно значение.

Актуалността на темата на дисертацията е защитена успешно в увода, в литературния обзор и в дискусията. Отчитайки сложността на импостър феномена с неговите когнитивни, емоционални и поведенчески проявления, необходима е изследователска смелост за планиране и осъществяване на неговото проучване. В конкретния случай проявената от докторантката смелост е подкрепена от сериозна предварителна подготовка, което се вижда в цялостното изпълнение на предлагания труд. Проучваният проблем е разгледан в добре аргументиран социално психологически контекст, което отново потвърждава изследователските качества на В.Евлогиева.

3. Познаване на проблема

Докторантката демонстрира много добро познаване на импостър феномена:

1/ на изказаните в литературата схващания относно неговите граници и характеристики;

2/ на резултати от експериментални проучвания в различен контекст и на различни извадки.

На тази основа Евлогиева е създала теоретичен и изследователски модел за първото изследване на импостър феномена в България. Качествата на експерименталната част, базирана на този модел и осъщественият анализ, имат потенциала да поставят изследването на докторанката в групата на останалите световни автори с принос към проблема.

Явлението импостър включва убеждението, че човек заблуждава другите и трябва да се страхува да не бъде разобличен като недостатъчно умен и компетентен, заедно с неспособността да признае, че собствените му постижения се дължат на негови лични качества. Изложението на Евлогиева показва задълбоченото познаване от страна на авторката на дисертационния труд на проучванията на други автори и проблемните области на темата. Цялостният подход на докторантката към представянето на същността и измеренията на импостър, включващи аспекти на самооценката, възприятия на собствените постижения и комплекс от страхове, свързани с преживяване на риск от „разкриване“ и изобличаване, не би бил възможен без подробно запознаване постигнатото до момента в темата.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертацията съдържа общо 172 страници. Трудът е подразделен на: 1/Увод; 2/ Първа глава - литературен обзор; 3/Втора глава, представяща емпиричното изследване 4/ Дискусия; 5/ Заключение; 6/Литература; 7/Приложения. В отделни раздели са описани научната новост и ограниченията на проведеното проучване от дисертантката.

Работата е онагледена с 21 таблици и 49 фигури с много добро качество.

Уводът е информативен и убедителен и създава основата за разбиране на по-нататъшното изложение – същността на импостър феномена в контекста на съвременността, отличаваща се с все по-висока конкурентност, по отношение на образованието и професионалната реализация. В него се представя и структурата на дисертационния труд, като се въвеждат проучваните и анализирани променливи.

Литературен обзор

В литературния обзор на психологическите аспекти на феномена импостър подробно и аналитично са представени определенията и обсъжданите от специалистите характеристики на синдрома импостър и цикъла на феномена или двата типа поведения, до които той води при появата на значими работни задачи. Приема се операционализация на конструкта импостър в три прояви:

1. несъответствие между реалните способности и представата за тях като ключов елемент на феномена;
2. неспособност за приемане на успеха, за изпитване на радост от признанието и поздравленията за него;
3. страх от разкриване на некомпетентността, основан на вярване за недостатъчна интелигентност и компетентност.

Привеждат се данни от проучванията относно причините за възникване на феномена и неговото разпространение, както и връзката на импостър с личностови характеристики с акцентирание върху страха от успех и от провал, перфекционизма, невротизма, екстраверсията и съзнателността.

Специално място е отделено на дискусията, която се води в литературата, за управлението на впечатленията, които индивидът създава през връзката на импостър със социалната желателност. По тези измерения на теоретичния литературен анализ са описани и съпоставени голям брой автори и техните концепции.

Стилът на докторантката е ясен, логично последователен. Личи стремеж към изчерпателност и текстът показва доброто разбиране на авторката на значимите структурни елементи и връзките между тях. Включени са множество аспекти и са дискутирани вероятни и доказани свързаности на синдрома импостър с изброените характеристики, както и с демографски фактори. Последователно са ана-

лизиращи подходите към феномена импостър, неговите компоненти и данните за проучвани влияния на семейната среда, образованието, половите стереотипи, личностни характеристики. Представени са използвани методи за оценка на импостър феномена. Отделно са обсъдени възможности за терапевтична интервенция.

Докторантката представя важни аспекти на дименсиите на пет-факторния личностен модел и установени от техни корелации с проявите на импостър. Евлогиева демонстрира добро познаване на терминологията, употребявана в рамките на темата, на приноса на други автори за разкриване на същността, структурата и влиянието на проучвания феномен върху академичната и професионалната реализация, кариерата и личната изява на хората с импостър прояви. Професионалният опит на докторантката в областта на управлението на човешките ресурси също допринася за увереността при организирането на термините, с които се описват аспектите на темата.

Обобщено, в теоретичната част, феноменът импостър е успешно проучен от дисертантката през призмата на множество автори, подходи, изследвания и различни становища. Задълбочено са анализирани влиянията на различни фактори върху възникването на импостър проявите и механизма на осъществяването им. Приведени са резултати от собствено предходно експериментално изследване на авторката на импостър феномена и глобалния страх от провал. Отделно са разглеждани взаимовръзките с личностови и социални фактори, включително с перфекционизма като причина или „катализатор“ за развитие на феномена импостър. Проучваният феномен е анализиран и през гледните точки за социалната желателност. Обзорът е впечатляващо подробен и задълбочен.

Цел, задачи и методика на изследването

Работата е посветена на връзката на страха от разкриване на некомпетентността с личностови фактори. Нейната цел е ясно формулирана и впоследствие конкретизирана в изследователски задачи.

Изследователските хипотези са седем, което е показател за мащабите на настоящото научно проучване. Те представляват подробно формулирани очаквания относно предвидените за изследване взаимовръзки и са извлечени от литературни данни. Обръщам специално внимание на това, тъй като го считам за достойнство на работата.

Избраната методика на изследването е в съответствие с изследователската цел. Използваните методи са подробно описани и са представени в шест страници приложения. Четири от скалите не са стандартизирани в България и проучването на Евлогиева дава възможност за оценка на техните психометрични качества.

Изследвани са 609 души от две възрастови групи – до и над 21 години. Проучването е срезово и е проведено чрез он-лайн платформа през 2019 година. Статистическите методи – описателна статистика, корелационни и регресионни анализи, методи за сравнение на средни и факторен анализ, са релевантни на вида на данните и целите на проучването.

Резултати и дискусия

Резултатите от експерименталното проучване са описани в пет подраздела, които заемат общо 45 страници. Представени са по реда на изказаните хипотези. Преди това са описани и анализирани установените характеристики на психометричните скали. Резултатите са докладвани добросъвестно, подробно, като се демонстрират професионални умения за това.

Обобщено: Резултатите относно влиянието на демографски фактори – пол и възраст потвърждават хипотезите за него и предходните данни на други изследователи – жените и по-младите изследвани лица проявяват импостър характеристики в по-голяма степен от мъжете и съответно от по-възрастните. По-ниското образование се свързва с по-високи нива на импостър, обратно на очакваното. Не се потвърждава и хипотезата относно влиянието на заеманата от изследваните служители позиция – ниво в служебната йерархия. Установеното по отношение на нея е новост за научната литература. Потвърждава се хипотезата, че хората, които учат в момента на изследването са по-уязвими за импостър преживявания и поведения. Тези резултати са последователно и умело дискутирани от дисертантката.

В изложението следва представяне и анализ на връзката на страха от разкриване на некомпетентността последователно със страха от провал и успех, перфекционизма и социалната желателност.

Чрез корелационен анализ се потвърждава хипотезата за положителна корелационна връзка между феномена импостър и страха от провал, като феноменът импостър корелира най-силно с преживяването на срам и неудобство и обезценяване на себе си, и по-слабо със субскалите, отразяващи аспекти, свързани с очакванията и мнението на другите.

Потвърждава се също хипотезата, че между импостър феномена и страха от успех ще се наблюдава положителна корелационна връзка. Положителна и значима е и връзката между феномена импостър и перфекционизма и измеренията му, с изключение на организираността. Частично се потвърждава очакването за значима корелационна връзка между феномена импостър и социалната желателност – единствено по отношение на Обезценяване на успеха. Тук резултатите от настоящата дисертация не потвърждават резултатите от предишни изследвания.

Множествени регресионни анализи – стъпков метод са използвани, за да се провери доколко страхът от провал и успех, перфекционизмът и социалната желателност, както и трите проучени характеристики от голямата петорка могат да бъдат предиктори за импостър – бих казала очаквано водещи са невротизмът и страхът от провал и успех.

Според получените от докторантката резултати невротизмът корелира значимо с феномена импостър и обезценяването на успеха; Екстраверсията и съзнателността показват негативни корелационни връзки с всички измерения на импостър феномена.

Резултати от медиаторни анализи показват, че страхът от провал и страхът от успех имат медиращ ефект върху импостър, което потвърждава очакванията от 70-те години насам, които не са били емпирично доказани до момента.

Всички получени резултати са онагледени в таблици, схеми и фигури, детайлно и перфекционистично структурирани от дисертантката.

Получените резултати са сравнени с тези от проучвания на други автори, както в текста, описващ резултатите, така и в отделна подробна глава за дискусия. Считам, че Евлогиева се представя като сериозен изследовател в направената дискусия на нейните резултати в сравнение с докладваните в литературата данни по проблема. Именно дискусията демонстрира знанията и уменията на един автор в определена сфера. Тук дисертантката потвърждава способността си за самостоятелно разсъждение във връзка с проучваните зависимости и за формулиране на изводи, извеждане на връзки и зависимости между променливи и набелязване на възможности за бъдеща работа.

Ограниченията на направеното изследване, главно по отношение на извадката и равнището на проучване на използваните скали, са самокритично изложени от авторката.

Настоящата дисертация се основава на 345 източника. Единадесет от тях са на български език, останалите - на английски. Преобладават публикациите от последните 20 години, а тези от по-стари години са на автори със значим принос за изясняване на анализирани в работата психологически конструкти, което считам за още едно достойнство на работата.

5. Характеристика и оценка на приносите

Докторантката е формулирала пет приноса, свързани с разработения теоретичен модел на взаимовръзките между проучваните променливи; с ефектите на личностните черти невротизъм, екстраверсия и съзнателност, страх от успех, страх от провал, перфекционизъм и социална желателност върху феномена импостър; с адаптирането на три въпросника за оценка на страха от провал, на успе-

ха и на перфекционизма; с първото за страната приложение на въпросника за оценка на феномена импостър на Clance, (1985); с възможностите за приложение на получените резултати и осъществените анализи в консултативната практика.

Считам, че приносите, посочени от дисертантката, са напълно съразмерни с извършената работа и съответстват на изискванията за успешен дисертационен труд.

Специално внимание заслужава приноса на авторката за адаптирането и стандартизирането на въпросника за оценка на страха от провал, скалата за оценка на успеха и мултидименсионалния въпросник за оценка на перфекционизма в български социокултурен контекст, както и тестването на психометричните показатели на въпросника за оценка на феномена импостър на Clance от 1985 година.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Докторантката е описала 2 пълнотекстови публикации по проблематиката на дисертационния труд, едната от тях – в чужбина. Евлогиева е единствен автор на първата публикация и първи автор на втората. И двете публикации са в проблематиката на дисертационния труд. По отношение на авторството на разработения и представен научен труд – няма съмнение, че замислянето и провеждането на проучването, обработката, описанието и представянето на резултатите от него и направените заключения са лична заслуга на докторантката.

7. Препоръки:

Надявам се и препоръчвам Евлогиева да продължи да работи по темата, за да разшири приноса си към световната банка от данни и концепции относно характеристиките и интервенциите при хора с проблеми, дължащи се на импостър. Резултатите от това проучване заслужават да бъдат публикувани в авторитетни периодични издания в чужбина.

8. Автореферат

Авторефератът отговаря на изискванията. Изложението потвърждава уменията на дисертантката да създава академичен текст с високо качество, да изготвя таблици и фигури, да прави анализи, съпоставки и научни изводи.

9. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Виктория Венциславова Евлогиева представя *научни и научно-приложни резултати и анализи, които представляват сериозен принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на ака-

демичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ .

Виктория Евлогиева притежава задълбочени знания и умения по научната специалност Психология (Психология на здравето). В своята работа тя демонстрира способност за самостоятелно организиране и провеждане на научно изследване, анализ на събраните данни, докладване на получените резултати и формулиране на изводи, както и тяхното съпоставяне с тези на други автори по темата. Дисертацията има теоретичен и приложен принос и обосновава възможности за приложение на използваните методи и на установените взаимовръзки между феномена импостър и множество променливи.

След подробно запознаване с кариерното развитие на дисертантката и осъществената работа по теоретичното и експериментално проучване, представена подробно и убедително в рецензирания дисертационен труд, давам своята положителна и висока оценка за дисертацията, автореферата и описаните приноси и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен 'доктор' на Виктория Венциславова Евлогиева в научната специалност по Психология на здравето.

25.04.2021 г.

Изготвил рецензията:

Професор Радка Масалджијева, дм